

SERMO CXCIX¹.*In Epiphania Domini, I.*

I. NUPER celebravimus diem, quo ex Judæis Dominus natus est: hodie celebramus, quo a gentibus adoratus est. « Quoniam salus ex Judæis². sed hæc salus » usque ad fines terræ³. » Nam et illo die pastores adoraverunt, hodie Magi. Illis Angeli, istis autem stella nuntiavit. Utrique de cælo didicerunt, cum regem cæli in terra viderunt, ut esset « Gloria in excelsis Deo, et in » terra pax hominibus bonæ voluntatis⁴. Ipse est enim » pax nostra, qui fecit utraque unum⁵. » Jam hinc infans natus atque annuntiatus ostenditur lapis ille angularis, jam in ipso primordio nativitatis apparuit. Duos ex diverso parietes in se copulare jam cœpit, pastores a Judæa, Magos ab Oriente perducens: ut duos conderet in se in unum novum hominem, faciens pacem, pacem his qui longe, et pacem his qui prope. Ideoque illi ipso die de proximo accedentes, de longinquo isti hodie venientes, duos dies celebrandos posteris signaverunt, unam tamen lucem mundi utrique viderunt.

II. Sed hodie de istis loquendum est, quos de remotis terris fides duxit ad Christum. Venerunt enim et quæsierunt eum dicentes: « Ubi est, qui natus est rex Judæorum? Vidimus enim stellam ejus in Oriente, et venimus

¹ Alias de Tempore 34. — ² Joan. IV, 22. — ³ Isaï. XLIX, 6. — ⁴ Luce II, 14. — ⁵ Ephes. II, 14, etc.

» adorare eum¹. » Nuntiant et interrogant, credunt et quærunt; tanquam significantes eos qui ambulant per fidem, et desiderant speciem. Nonne alii reges Judæorum jam toties in Judæa nati erant? Quid est, quod iste ab alienigenis in cælo agnoscitur, in terra quæritur; in alto fulget, in humili latet? In Oriente Magi vident stellam, et in Judæa natum intelligunt regem. Quis est iste rex tam parvus, tam magnus; nondum in terris loquens, jam in cælis edicta proponens? Verumtamen propter nos, quibus de Scripturis suis sanctis innotescere voluit, ipsos etiam Magos quibus tam clarum signum in cælo dederat, et quorum cordibus se in Judæa natum esse revelaverat, Prophetis tamen suis de se credere voluit. Quærendo enim civitatem, in qua natus erat, quem videre et adorare cupiebant, necesse habuerunt percontari principes Judæorum; ut illi de sancta Scriptura, quam in ore, non in corde gestabant, infideles fidelibus de gratia fidei responderent, mendaces a se, veraces contra se. Quantum enim erat, ut illis quærentibus Christum comites fierent, cum ab eis audissent, quod visa stella ejus venirent eum adorare cupientes; ipsi eos ad Bethlehem Judæ, quam de libris divinis indicaverant, ducerent, pariter viderent, pariter intelligerent, pariter adorarent? Nunc vero aliis demonstrato vitæ fonte, ipsi sunt mortui siccitate. Facti sunt eis tanquam lapides ad milliaria: viatoribus ambulantiibus aliquid ostenderunt; sed ipsi stolidi atque immobiles remanserunt. Magi quærebant, ut invenirent: Herodes quærebat, ut perderet: Judæi civitatem nascentis legebant, tempus venientis non intelligebant. Inter Magorum pium amorem, et Herodis crudelem timorem, illi evanuerunt Bethlehem demonstrantes: Christum autem qui ibi natus est; non tunc quæsitum, sed visum postea nega-

¹ Matth. II, 2.

turi, nec tunc infantem, sed loquentem postea necaturi. Felix potius infantum ignorantia, quos Herodes persecutus est territus, quam istorum scientia quos consuluit perturbatus. Illi pro Christo potuerunt pati, quem nondum poterant confiteri: isti docentis non secuti sunt veritatem, cujus nascentis potuerunt nosse civitatem.

III. Magos¹ sane ad ipsum proprium locum, ubi Deus Verbum infans erat, illa stella perduxit. Hic jam erubescat stultitia sacrilega, et quædam, ut sic dicam, indocta doctrina, quæ ideo putat Christum sub stellarum decreto esse natum, quia scriptum est in Evangelio, quando natus est, stellam ejus Magos in Oriente vidisse. Quod verum non esset, nec si homines sub decreto ejusmodi nascerentur: quia non sicut Dei Filius propria voluntate, sed naturæ mortalis conditione nascuntur. Nunc autem tantum abhorret a vero, sub stellato fato natum esse Christum, ut nullum hominum ita nasci credat quisquis recte credit in Christum. Sed de genituris hominum vani homines loquantur quod insipienter opinantur, negent voluntatem qua peccant, confingant necessitatem qua peccata defendant; perditos mores, per quos in terra ab hominibus detestantur, in cælo etiam figere conentur, et a sideribus manare mentiantur: videat tamen unusquisque eorum quemadmodum non vitam, sed familiam suam qualicumque potestate regendam putet: quandoquidem ista sentiendo servos suos in domo peccantes verberare non sinitur, nisi prius deos suos in cælo radiantes blasphemare cogatur. Christum tamen isti nec secundum suas vanissimas conjecturas, et non sane fatidicos, sed plane falsidicos libros, possunt ideo putare sub stellarum decreto esse natum, quia eo nato stellam Magi in Oriente viderunt. Hinc enim potius Christus non sub dominatu ejus, sed

¹ Facundus lib. 1, cap. 4.

Dominus ejus apparuit; quia illa non in cælo sidereas vias tenuit, sed hominibus quærentibus Christum viam usque ad locum, in quo natus fuerat, demonstravit. Unde non ipsa Christum fecit mirabiliter vivere, sed ipsam fecit Christus mirabiliter apparere: nec ipsa Christi mirabilia decrevit, sed ipsam Christus inter sua mirabilia demonstravit. Ipse enim natus ex Matre, de cælo terræ novum sidus ostendit, qui natus ex Patre cælum terramque formavit. Eo nascente lux nova est in stella revelata, quo moriente lux antiqua est in sole velata. Eo nascente Superi novo honore claruerunt, quo moriente Inferi novo timore tremuerunt¹, quo resurgente Discipuli novo amore exarserunt, quo ascendente cæli novo obsequio patuerunt. Celebremus ergo devota solemnitate et hunc diem, quo cognitum Christum Magi ex gentibus adoraverunt; sicut celebravimus illum diem, quo natum Christum pastores ex Judæa viderunt. Ipse enim Dominus Deus noster elegit Apostolos ex Judæa pastores, per quos congregaret salvandos etiam ex gentibus peccatores.

¹ Cod. Cass. xcix, 169, verso: Novo tremore timuerunt.

SERMO CC¹.*In Epiphania Domini, II.*

I. Ad partum Virginis adorandum Magi ab Oriente venerunt. Hunc diem hodie celebramus, huic debitam solemnitatem sermonemque persolvimus. Illis dies iste primus illuxit, anniversaria nobis festivitate rediit. Illi erant primitiæ gentium, nos populus gentium. Nobis hoc lingua nuntiavit Apostolorum, stella illis tanquam lingua cœlorum: et nobis iidem Apostoli, tanquam cœli, enarraverunt gloriam Dei². Cur enim non agnoscamus eos cœlos, qui facti sunt sedes Dei? sicut scriptum est: « Anima » justi, sedes est sapientiæ³. » Per hos enim cœlos ille cœlorum fabricator et habitator intonuit, quo tonitru mundus contremuit, et ecce jam credit. Magnum sacramentum. In præsepi tunc jacebat, et Magos ab Oriente ducebat. Abscondebatur in stabulo, et agnoscebatur in cœlo; ut agnitus in cœlo manifestaretur in stabulo, et appellaretur « Epiphania » dies iste, quod latine manifestatio dici potest: simul ejus celsitudinem humilitatemque commendans, ut qui in aperto cœlo signis sidereis monstrabatur, in angusto diversorio quæsitus inveniretur; invalidus infantilibus membris, involutus infantilibus panis: adoraretur a Magis, timeretur a malis.

II. Timuit enim eum rex Herodes, eisdem sibi Magis nuntiantibus, cum adhuc quærerent parvulum, quem cognoverant de cœlo teste jam natum. Quid erit tribunal

¹ Alias de Tempore 30, — ² Psal. xviii, 2. — ³ Sap. 1, 16.

judicantis, quando superbos reges cunæ terrebant infantis? Quanto consultius nunc reges, non sicut Herodes, interficere quærent; sed sicut Magi potius, adorare delectantur, jam præsertim eum qui et ipsam mortem quam cupiebat inimicus inferre, etiam pro ipsis inimicis ab inimicis sustinuit, eamque in suo corpore occisus occidit. Pie timeant nunc reges ad Patris dexteram jam sedentem, quem rex ille impius timuit adhuc matris ubera lambentem. Audiant quod scriptum est: « Et nunc, reges, intelligite, erudimini qui judicatis terram: servite Domino » in timore, et exultate ei cum tremore¹. » Ille enim rex, ultor impiorum regum, et rector piorum, non ita natus est, ut reges nascuntur in sæculo; quia et ille natus est, cujus regnum non est de hoc sæculo. Nobilitas fuit nascentis, in virginitate parientis; et nobilitas parientis, in divinitate nascentis. Denique cum tam multi jam nati atque defuncti essent reges Judæorum, nunquam quemquam eorum adorandum Magi quæsierunt: quia nec quemquam eorum cœlo loquente didicerunt.

III. Verumtamen, quod prætereundum non est, hæc Magorum illuminatio magnum testimonium cæcitatæ extitit Judæorum. In terra eorum isti requirebant, quem illi in sua non agnoscebant. Apud eos isti infantem invenerunt, quem illi apud se docentem negaverunt. In his terris de longinquo isti peregrini puerum Christum nondum verba promentem adoraverunt, ubi cives illi juvenem miracula facientem crucifixerunt. Isti in membris parvis Deum agnoverunt, illi in factis magnis nec tanquam homini pepercerunt: quasi plus fuerit videre novam stellam in ejus nativitate fulgentem, quam solem ejus in morte lugentem. Jamvero quod eadem stella², quæ Magos perduxit ad locum, ubi erat cum Matre virgine Deus infans,

¹ Psal. 11, 10, 11. — ² Facundus lib. 1, cap. 4.

quæ utique poterat eos et ad ipsam perducere civitatem, se tamen subtraxit, nec eis prorsus apparuit, donec de civitate, in qua Christus nasceretur, iidem ipsi interrogarentur Judæi, ut ipsi eam secundum divinæ Scripturæ testimonium nominarent, ipsi dicerent: « In Bethlehem Judæ. Sic enim » scriptum est: Et tu, Bethlehem, terra Juda, non es minima in principibus Juda: ex te enim exiet dux qui reget » populum meum Israël¹: » quid aliud hic significavit divina providentia, nisi apud Judæos solas divinas Litteras remansuras, quibus gentes instruerentur, illi excæcarentur; quas portarent non ad adjutorium salutis suæ, sed ad testimonium salutis nostræ? Nam hodie cum præmissas prophetias de Christo proferimus, jam rerum completarum luce declaratas, si forte Pagani, quos lucrari volumus, dixerint non eas tanto ante prædictas, sed post rerum eventum, ut hæc quæ facta sunt prophetata putarentur, a nobis esse confictas; Judæorum codices recitamus, ut tollatur dubitatio Paganorum: qui jam in Magis illis figurabantur, quos Judæi de civitate, in qua natus est Christus, divinis Eloquiis instruebant, et eum ipsi nec requirebant, nec agnoscebant.

IV. Nunc ergo, charissimi, gratiæ filii et hæredes, videte vocationem vestram, et manifestato Judæis et Gentibus Christo tanquam angulari lapidi perseverantissima dilectione cohærete. Manifestatus enim est in ipsis cunabulis infantia suæ his qui prope, et his qui longe erant²; Judæis in pastorum propinquitate, gentibus in Magorum longinquitate. Illi ipso die quo natus est, isti ad eum hodie advenisse creduntur. Manifestatus ergo est, nec illis doctis, nec istis justis. Prævalet namque imperitia in rusticitate pastorum, et impietas in sacrilegiis Magorum. Utrosque sibi lapis ille angularis applicuit; quippe qui

¹ Matth. II, 5, 6, et Mich. VII, 2. — ² Ephes. II, 13.

venit stulta mundi eligere, ut confunderet sapientes¹; et non vocare justos, sed peccatores²; ut nullus magnus superbiret, nullus infimus desperaret. Unde Scribæ et Pharisæi dum nimis docti et nimis justi sibi videntur, cujus nascentis civitatem ostenderunt prophetica eloquia recitantes, hunc reprobaverunt ædificantes. Sed quia factus est in caput anguli³, et quod natus ostendit, passus implevit; huic nos inhæreamus cum alio pariete habente reliquias Israël, quæ per electionem gratiæ salvæ sunt⁴. Eos enim pastores illi præfigurabant de proximo conjungendos, ut et nos, quorum ex longinquo vocationem Magorum significabat adventus, jam non peregrini et inquilini, sed cives sanctorum et domestici Dei maneamus⁵, coædificati super fundamentum Apostolorum et Prophetarum, ipso summo angulari lapide existente Christo Jesu, qui fecit utraque unum⁶, ut in uno amemus unitatem, et ad colligendos ramos⁷ qui etiam de oleastro inserti⁸, per superbiam fracti hæretici sunt facti, quoniam potens est Deus iterum inserere illos, habeamus infatigabilem charitatem.

¹ 1 Cor. I, 27. — ² Matth. IX, 13. — ³ Psal. CXVII, 22. — ⁴ Rom. XI, 5. — ⁵ Ephes. II, 19. — ⁶ Ibid. 14. — ⁷ Donatistas intelligit. — ⁸ Rom. XI, 23.

SERMO CCI¹.*In Epiphania Domini, III.*

I. ANTE paucissimos dies Natalem Domini celebravimus: hodierno autem die manifestationem, qua manifestari gentibus cœpit, solemnitate non minus debita celebravimus. Illo die natum pastores Judæi viderunt: hodie Magi ab Oriente venientes adoraverunt. Natus quippe fuerat lapis ille angularis, pax duorum parietum ex circumcissione et præputio, non ex parva diversitate venientium; ut in illo copularentur, qui factus est pax nostra, et fecit utraque unum². Hoc in pastoribus Judæorum, et Magis gentium præsignatum est. Inde cœpit, quod in universo mundo fructificaret et cresceret. Nos itaque duos dies, nativitatis et manifestationis Domini nostri, spiritali lætitia gratissimos habeamus. Judæi pastores ad eum Angelo nuntiante, gentiles Magi stella demonstrante perducti sunt. Hæc stella vanas computationes astrologorum divinationesque confudit, cum stellarum adoratoribus Creatorem cœli et terræ adorandum potius demonstravit. Nam ipse novam stellam declaravit natus, qui antiquum solem obscuravit occisus. Illa luce inchoata est fides gentium, illis tenebris accusata est perfidia Judæorum. Quid erat illa stella, quæ nec unquam antea inter sidera apparuit, nec postea demonstranda permansit? Quid erat, nisi magna lingua cœli, quæ narraret gloriam Dei, quæ

¹ Alias de Tempore 31. — ² Ephes. II, 14.

inusitatum Virginis partum inusitato fulgore clamaret, cui postea non apparenti Evangelium toto orbe succederet? Quid denique Magi venientes dixerunt? « Ubi est qui » natus est rex Judæorum? » Quid est hoc? Nonne tam multi antea reges erant nati Judæorum¹? Quid tantopere alienæ gentis regem nosse et adorare cupierunt? « Vidi- » mus enim, inquit, stellam ejus in Oriente, et veni- » mus adorare eum². » Numquid hoc tanta devotione requirent, tanto pietatis affectu desiderarent, nisi eum agnoscerent regem Judæorum, qui rex est etiam sæculorum?

II. Hinc et Pilatus nonnulla utique aura veritatis afflatus est, quando in ejus passione titulum scripsit: « Rex Judæorum³: » quem Judæi conati sunt mendosi emendare. Quibus ille respondit: « Quod scripsi, scripsi: » Quia prædictum erat in Psalmo: « Tituli inscriptionem: Ne » corrumpas⁴. » Advertamus itaque magnum hoc et mirabile sacramentum. Magi ex Gentibus erant, ipse etiam Pilatus ex Gentibus: illi stellam viderunt in cœlo, ille titulum scripsit in ligno: utrique tamen non regem gentium, sed Judæorum vel quærebant, vel agnoscebant. Judæi vero ipsi nec stellam secuti sunt, nec titulo consenserunt. Jam igitur præsignabatur quod postea ipse Dominus dixit: « Multi ab Oriente et Occidente venient, » et recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in regno » cœlorum: filii autem regni ibunt in tenebras exteriorum⁵. » Nam Magi ab Oriente, Pilatus ab Occidente venerat. Unde illi orienti, hoc est, nascenti; ille autem occidenti, hoc est, morienti, attestabantur regi Judæorum: ut cum Abraham et Isaac et Jacob, ex quibus Judæi ducebant originem, recumberent in regno cœlorum; non

¹ Matth. II, 2. — ² Ibid. — ³ Joan. XIX, 19. — ⁴ Psal. LVI, 1. — ⁵ Matth. VIII, 11.

ex eis propagati per carnem, sed eis inserti per fidem : ut ille de quo Apostolus loquitur, olivæ inserendus jam præmonstraretur oleaster¹. Propterea quippe non rex gentium, sed Judæorum ab eisdem gentibus, vel quærebatur, vel agnoscebatur ; quia oleaster ad oliyam, non ad oleastrum oliva veniebat. Rami tamen frangendi, hoc est, infideles Judæi, et Magis inquirentibus ubi Christus nasceretur : « In Bethlehem Judæ², » respondebant ; et Pilato exprobrante, quod regem suum crucifigi vellent, pertinacissime sæviebant³. Itaque Magi adoraverunt, Judæis ostendentibus locum Christi nascentis ; quia in Scriptura, quam Judæi acceperunt, Christum cognoscimus. Pilatus ex gentibus manus lavit, Judæis mortem Christi petentibus ; quia sanguine quem Judæi fuderunt, nostra peccata diluimus. Sed de testimonio Pilati per titulum, in quo scripsit regem Judæorum esse Christum ; alius est disse-
rendi locus : quo passionis est tempus.

III. Nunc vero quod attinet ad manifestationem nati Christi, de cujus manifestationis die quæ græco vocabulo « Epiphania » nominatur, qua manifestari cœpit gentibus cum eum Magi adoraverunt, quæ restant pauca dicamus. Nam etiam atque etiam considerare delectat ; quemadmodum Magis quærentibus ubi Christus nasceretur, Judæi responderunt : « In Bethlehem Judæ ? » nec tamen ad eum venerunt ipsi, sed eis abscedentibus, Magos ad eum locum in quo infans erat, eadem stella perduxit : ut ostenderetur quod et civitatem poterat demonstrare, sed ad hoc se aliquantum subtraxerat, ut Judæi possent interrogari. Ad hoc sunt autem interrogati Judæi, ut demonstraretur eos non ad suam, sed ad gentium salutem et agnitionem testimonia divina portare. Propter hoc enim illa gens regno suo pulsa est et dispersa per terras, ut ejus

¹ Rom. xi, 24. — ² Matth. ii, 5. — ³ Id. xxvii, 24. — ⁴ Id. ii, 5.

fidei cujus inimici sunt, ubique testes fieri cogerentur. Perdito quippe templo, sacrificio, sacerdotio, ipsoque regno, in paucis veteribus sacramentis nomen genusque custodiunt, ne permixti gentibus sine discretionem dispe-
reant, et testimonium veritatis amittant : velut Cain accipiente signum¹, ut eum nullus occidat, qui fratrem justum invidus et superbus occidit. Hoc nimirum etiam in quinquagesimo octavo Psalmo non incongruenter intelligi potest, ubi Christus ex persona sui corporis loquitur et dicit : « Deus meus demonstravit mihi in inimicis meis, ne occideris eos, ne quando obliviscantur legis tuæ². » In eis quippe inimicis fidei christianæ demonstratur gentibus quomodo prophetatus est Christus : ne forte, cum vidissent tanta manifestatione impleri prophetias, putarent easdem Scripturas a Christianis esse confictas, cum de Christo prædicta recitarentur, quæ completa cernuntur. Proferuntur ergo codices a Judæis, atque ita Deus demonstrat nobis in inimicis nostris ; quos ideo non occidit, hoc est, de terris non penitus perdidit, ne obliviscerentur legis ipsius : quam propterea legendo, et quædam ejus quamvis carnaliter observando, meminerunt, ut sibi sumant iudicium, nobis præbeant testimonium.

¹ Gen. iv, 15. — ² Psal. lvm, 12.